

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра філософії, біоетики та іноземних мов

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

01 лютого 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

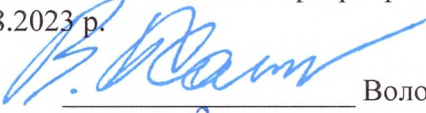
Освітньо-професійна програма: Медицина

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 8 від 29 червня 2023 року).

Розробник:

завідувач кафедри філософії та біоетики, д. філос. н., професор Ханжи В. Б.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та біоетики
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Завідувач кафедри Володимир ХАНЖИ

Погоджено із гарантом ОПП Валерія МАРІЧЕРЕДА

Схвалено предметною методичною цикловою комісією з гуманітарних дисциплін ОНМедУ
Протокол № 1 від 29.08.2023 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з гуманітарних дисциплін

 Володимир ХАНЖИ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість: Кредитів: 3 Годин: 90	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» Спеціальність 222 «Медицина» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Денна форма навчання</i>
		<i>Вибіркова дисципліна</i>
		<i>Рік підготовки: I</i>
		<i>Семестр: II</i>
		<i>Лекції (0 год.)</i>
		<i>Семінарські (0 год.)</i>
		<i>Практичні (30 год.)</i>
		<i>Лабораторні (0 год.)</i>
		<i>Самостійна робота (60 год.)</i>
<i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i>		
<i>Форма підсумкового контролю – залік</i>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: формування філософської культури здобувача вищої освіти та актуалізація професійної та громадянської свідомості майбутньої лікарської еліти, формування здатностей діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально та свідомо, цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

Завдання:

1. Навчити самостійно орієнтуватись в палітрі національних філософських напрямків, течій і шкіл.
2. Ознайомити з цілісним, інтегративним характером національної філософської думки про онтологічні, гносеологічні, історіософські, соціально-філософські та етико-аксіологічні особливості співвідношення людини й світу.
3. Сформувати вміння співвідносити національні філософські ідеї та теорії з практикою суспільного життя, професійною діяльністю в галузі медицини та охорони здоров'я тощо.
4. Створити належну теоретичну основу для вільного світоглядного самовизначення майбутнього громадянина і професіонала.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- Інтегральної (ІК):

Здатність розв'язувати типові та складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

- Загальних (ЗК):

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 4. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 11. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
- ЗК 13. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
- ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав и свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення

суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- Спеціальних (СК):

СК 21. Здатність зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

СК 23. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я.

СК 24. Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 2. Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.

ПРН 21. Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН 25. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.

ПРН 28. Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- особливості національного філософського типу мислення, структуру та функції української філософії;
- основні національні системи категорій та принципів, що стосуються сутності, структури, розвитку та функціонування світу, людини та результатів їхньої коеволюції;
- базові поняття українських методологічних моделей;
- національні ідеї щодо фундаментальних детермінант становлення історії та розвитку суспільства (зокрема щодо онтологічних, гносеологічних, антропологічних та етико-аксіологічних підстав).
- співвідношення національної філософії з наукою, мистецтвом та релігією України;
- внесок національної філософії в осмислення глобальних проблем людства.

Вміти:

- орієнтуватися в основних національних філософських течіях минулого і сучасності;
- використовувати досягнення української думки у розвідках щодо особливостей та концептуальних засад пізнавальної діяльності;
- застосовувати знання національних філософських та наукових шкіл для розуміння культурних (національних, релігійних тощо) особливостей світоглядів різних людей.

Володіти навичками:

- аналізу сучасних національних філософських проблем та вчень;
- логічного та критичного мислення;
- постійного збагачення загальнонаукового та філософського тезаурусу;
- реферування першоджерел та наукових публікацій, зокрема з філософії;
- синтезування набутих знань у цілісне світосприйняття та світорозуміння;
- ведення діалогу та дискусії;
- викладання міркувань логічно, систематично та аргументовано.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Вітчизняна філософія в руслі розвитку світової філософської культури, її джерела

Історія національної філософської думки як фундаментальна гуманітарна дисципліна, її місце та роль в системі світоглядних знань про світ та людину.

Історичні та культурні особливості формування української філософської думки. Етапи

розвитку української філософії та їхня загальна характеристика. Зміст і проблематика найвизначніших культурноосвітніх та філософських пам'яток. Характерні риси й особливості української філософії та особливості її зв'язку з загальноісторичним процесом. Зв'язок розвитку філософських ідей із духовними та суспільно-політичними процесами в Україні.

Культурне та соціальне значення філософської спадщини для розвитку сучасного українського суспільства. Національна думка і філософська культура сучасного лікаря. Союз наукової філософії та природничих, медичних, технічних і гуманітарних наук у розв'язанні актуальних проблем сучасного наукового пізнання та суспільного розвитку.

Тема 2. Філософія періоду Київської Русі. Виникнення професійної філософії (ренесансний гуманізм і реформаторські ідеї). Розповсюдження ідей Просвітництва у другій половині XVII ст. Братські школи

Освіта в Київській Русі та вплив цього чинника на формування вітчизняної думки. «Повість врем'яних літ» та «Ізборник Святослава 1073 р.». «Слово про закон та благодать» Київського митрополита Іларіона та «Повчання» Володимира Мономаха.

Духовні зв'язки між Україною та Європа у добу Відродження. Поява професійної філософії в Україні. Вчення Ю. Дрогобича як поєднуюча ланка між європейським Відродженням і українським Передвідродженням. Філософська думка П. Русина. Роль церковних православних братств в суспільно-політичному та релігійно-духовному житті XVI–XVII ст. Просвітницька діяльність в Україні. Науково-освітній гурток Острозької братської школи (академії). Погляди Г. Смотрицького, Х. Філалета, С. Зизанія, З. Копистенського, М. Смотрицького, І. Федорова тощо. Гуманістична думка І. Вишенського.

Тема 3. Києво-Могилянська академія. Філософська думка Петра Могили, Феофана Прокоповича. Вчення Г.С. Сковороди

Культурно-освітницька діяльність Києво-Могилянської академії. Погляди митрополита Петра Могили. Вагомість соціальної ролі освіти й науки та популяризація їхніх досягнень у вченні Феофана Прокоповича; онтологічна думка філософа.

Система філософсько-поетичного світосприйняття Григорія Сковороди: філософія як життя та життя як філософія. Вчення Сковороди про три світи та дві натури. Заклик «Українського Сократа» до самопізнання. Кордоцентризм та ідея спорідненої праці у думці Сковороди.

Тема 4. Академічна філософія XIX століття. Суспільно-філософське направлення в українській думці другої пол. XIX – поч. XX ст. Вчення М. І. Костомарова, П. О. Куліша, Т. Г. Шевченка, М. П. Драгоманова, І. Я. Франка, Лесі Українки. Українська філософія XX ст. (М. С. Грушевський, В. К. Винниченко, В. І. Вернадський, М. О. Бердяєв)

Академічна філософія у світських навчальних закладах. Діяльність Київського університету Св. Володимира, Харківського університету. Вчення Ореста Новицького про Бога (Абсолюта), природу та людину, а також про завдання філософії у справі пошуку істини. Система історії філософії за Сильвестром Гогоцьким. Філософія серця Памфіла Юркевича.

Суспільно-філософські погляди другої пол. XIX – поч. XX ст. Кирило-Мефодіївське товариство (М. Костомаров, В. Білозерський, П. Куліш, Т. Шевченко тощо). Ідеї спорідненості людини із природою, народу як суверена своєї історії, віри у справедливого Бога Тараса Шевченка. Синтез ліберально-демократичних, соціалістичних й патріотичних поглядів у вченні Михайла Драгоманова. Антропоцентризм та ідея прогресу науки і техніки Івана Франка. Заклик «просвічувати шляхи в прийдешнє» в думці Лесі Українки.

Ключові характеристики української філософії перших двох третин XX ст. Філософська думка Михайла Грушевського, Володимира Винниченка. Ідея ноосфери Володимира Вернадського. Українська філософія в діаспорі. Вчення про свободу та творчість Миколи Бердяєва. Філософія політики Д. Донцова, розвиток традиційної класичної філософії в працях Д. Чижевського, український персоналізм О. Кульчицького.

Тема 5. Новітня українська філософія ХХ ст.

Основні філософські та наукові школи й товариства часів незалежності

Нова генерація вчених та філософів України (П. Копнін, В. Шинкарук, І. Бичко, С. Кримський, М. Попович, В. Колодний та інші).

Одеська школа системного підходу (А. Уйомов, Л. Терентьєва, А. Цофнас, Л. Леоненко, Л. Сухорукова, Д. Ляшенко). Українське синергетичне товариство (І. Добронравова, І. Єршова-Бабенко, Л. Горбунова, Л. Богата, Н. Кочубей, В. Ханжи). Львівське філософське товариство імені Казимира Твардовського (В. Петрушенко, С. Повторєва, І. Карівець).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		л	п/с	СРС
Тема 1. Вітчизняна філософія в руслі розвитку світової філософської культури, її джерела	14		4	10
Тема 2. Філософія періоду Київської Русі. Виникнення професійної філософії (ренесансний гуманізм і реформаторські ідеї). Розповсюдження ідей Просвітництва у другій половині XVII ст. Братські школи	18		6	12
Тема 3. Києво-Могилянська академія. Філософська думка Петра Могили, Феофана Прокоповича. Вчення Г.С. Сковороди	18		6	12
Тема 4. Академічна філософія XIX століття. Суспільно-філософське направлення в українській думці другої пол. XIX – поч. XX ст. Вчення М. І. Костомарова, П. О. Куліша, Т. Г. Шевченка, М. П. Драгоманова, І. Я. Франка, Лесі Українки. Українська філософія ХХ ст. (М. С. Грушевський, В. К. Винниченко, В. І. Вернадський, М. О. Бердяєв)	22		8	14
Тема 5. Новітня українська філософія ХХ ст. Основні філософські та наукові школи й товариства часів незалежності	18		6	12
Усього годин	90		30	60

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Вітчизняна філософія в руслі розвитку світової філософської культури, її джерела	4
2.	Філософія періоду Київської Русі. Виникнення професійної філософії (ренесансний гуманізм і реформаторські ідеї). Розповсюдження ідей Просвітництва у другій половині XVII ст. Братські школи	6
3.	Києво-Могилянська академія. Філософська думка Петра Могили, Феофана	6

	Прокоповича. Вчення Г.С. Сковороди	
4.	Академічна філософія XIX століття. Суспільно-філософське направлення в українській думці другої пол. XIX – поч. XX ст. Вчення М. І. Костомарова, П. О. Куліша, Т. Г. Шевченка, М. П. Драгоманова, І. Я. Франка, Лесі Українки. Українська філософія XX ст. (М. С. Грушевський, В. К. Винниченко, В. І. Вернадський, М. О. Бердяєв)	8
5.	Новітня українська філософія XX ст. Основні філософські та наукові школи й товариства часів незалежності	6
Усього годин		30

5.3. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені.

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1.	Вітчизняна філософія в руслі розвитку світової філософської культури, її джерела / підготовка до семінару (до усного опитування, дискусії, бесіди)	10
2.	Філософія періоду Київської Русі. Виникнення професійної філософії (ренесансний гуманізм і реформаторські ідеї). Розповсюдження ідей Просвітництва у другій половині XVII ст. Братські школи / підготовка до семінару (до усного опитування, дискусії, бесіди)	12
3.	Києво-Могилянська академія. Філософська думка Петра Могили, Феофана Прокоповича. Вчення Г.С. Сковороди / підготовка до семінару (до усного опитування, дискусії, бесіди)	12
4.	Академічна філософія XIX століття. Суспільно-філософське направлення в українській думці другої пол. XIX – поч. XX ст. Вчення М. І. Костомарова, П. О. Куліша, Т. Г. Шевченка, М. П. Драгоманова, І. Я. Франка, Лесі Українки. Українська філософія XX ст. (М. С. Грушевський, В. К. Винниченко, В. І. Вернадський, М. О. Бердяєв) / підготовка до семінару (до усного опитування, дискусії, бесіди)	14
5.	Новітня українська філософія XX ст. Основні філософські та наукові школи й товариства часів незалежності / підготовка до семінару (до усного опитування, дискусії, бесіди)	12
Усього годин		60

7. Методи навчання

Семінарські заняття: пояснення, фронтальне опитування, дискусії, бесіди, уявний експеримент і т. п.

Самостійна робота: робота (конспектування, аналіз) з текстом (підручники, посібники, статті, монографії), участь у конференціях, наукових семінарах (доклад, участь у дискусії); написання тез конференцій, наукової статті (за бажанням здобувача).

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль: усне опитування, письмові роботи (тести, есе), оцінювання активності та логічної когерентності аргументації під час бесіди чи дискусії, розв'язання ситуативних

логічних завдань, тестування.

Підсумковий контроль в дисципліні не передбачено.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на семінарському занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: індивідуальне опитування за питаннями відповідної теми, участь здобувачів в обговоренні проблемних ситуацій
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

2. Оцінка теоретичних знань за темою заняття:

- методи: оцінювання виконання тестових завдань за відповідною темою
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне семінарське заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на семінарському занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач бере активну участь у семінарському занятті: демонструє глибокі знання історико-філософської бази, розуміє основні проблеми зі сфер національної онтології, епістемології, логіки, філософії та методології науки, етики, аксіології, академічної доброчесності; є активно задіяним в обговоренні проблемних ситуацій, вміє аргументовано захистити своє ставлення до певної проблеми; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; спроможний вільно використовувати отриманні знання у своїй професійній сфері. Тестові завдання (за необхідності) виконані в повному обсязі, всі 100% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані.
Добре «4»	Здобувач бере участь у семінарському занятті: демонструє належне володіння національною історико-філософською базою, філософською теорією сьогодення, але у відповіді присутні незначні помилки, які суттєво не змінюють загального ходу думки; у відповіді іноді наявна невпевненість у спробах прикладення загально-філософських положень до вирішення конкретно-наукових проблем, або, навпаки, розуміння сутності конкретних практичних завдань у підсумку не призводить до належного узагальнення; здобувач користується основною навчально-методичною та науковою літературою; висловлює власну думку з теми заняття. Тестові завдання (за необхідності) виконані в повному обсязі, не менш ніж 70% відповідей на запитання є правильними, у відповідях на відкриті питання наявні поодинокі помилки у визначеннях.
Задовільно «3»	Активна робота здобувача на семінарському занятті є епізодичною і чергується з відвертою пасивністю; відповідь переважно є репродуктивною і позбавленою належного розуміння, в ній наявні значні прогалини в знанні історії української філософії, плутанина в осмисленні фундаментальних загально-філософських питань; здобувач затрудняється навести приклади, що мали б конкретизувати відповідь. Тестування (за необхідності) виконано в повному обсязі, не менш ніж 50% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання є поверхневими, з явними суттєвими помилками у визначеннях і логіці викладення.
Незадовільно «2»	Здобувач на семінарському занятті є лише спостерігачем, він не виступає і не задає питань, незацікавлений у вивченні матеріалу; не здатен відповісти на питання навіть на рівні репродуктивного відтворювання матеріалів методичного посібника або лекції; питання від викладача, що мали б наводити на думку, не є для нього зрозумілими; відсутня елементарна здатність типізувати філософські вчення за ознаками приналежності до епохи. Тестування не виконано.

Здобувач отримує залік за умови виконання вимог навчальної програми та за наявності середнього балу за поточну навчальну діяльність не менше 3,00.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінка за дисципліну складається на 100% з оцінки за поточну успішність.

Поточна успішність розраховується як середній поточний бал, тобто середнє арифметичне всіх отриманих студентом оцінок за традиційною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

Здобувачі вищої освіти отримують залік за умови відсутності академічної заборгованості і наявності середнього балу за поточну навчальну діяльність не менше 3,00.

Середній бал за дисципліну конвертується у бали за багатобальною шкалою (200-бальною шкалою) та переводиться у національну оцінку.

Конвертація традиційної оцінки в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету програмою «Контингент» за формулою: середній бал за дисципліну $\times 40$ (отримана оцінка округлюється до цілих).

Таблиця конвертації багатобальної оцінки у традиційну:

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
185–200	Відмінно («5»)
151–184	Добре («4»)
120–150	Задовільно («3»)
Нижче 120	Незадовільно («2»)

За рейтинговою шкалою *ECTS* оцінюються досягнення студентів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів, шляхом ранжування, а саме:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою *ECTS*

Оцінка за шкалою <i>ECTS</i>	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус навчальної дисципліни
- Методичні розробки до семінарських занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

12. Рекомендована література

Основна

1. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником / Під редакцією доктора філософських наук, професора Н. Хамітова ; 4-е видання, перероблене та доповнене. — К.: КНТ, 2016. — 396 с.
2. Кралюк П. М. Історія філософії України : підручник. – К.: КНТ, 2018. – 652 с.
3. Петрушенко В. Філософія (вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії) – Навчальний посібник / Віктор Петрушенко. — 2-ге вид., випр. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. — 596 с.

Додаткова

1. Петрушенко В. Філософія і методологія науки – Навчальний посібник / Віктор Петрушенко ; вид. 2-ге, випр. і доп. — Львів : Новий Світ – 2000, 2021. — 200 с.
2. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. — 255 с.

13. Електронні інформаційні ресурси

1. <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/758> – Репозиторій ОНМедУ (кафедра філософії та біоетики).
2. <https://info.odmu.edu.ua/chair/philosophy/files> – Методичні матеріали кафедри філософії та біоетики.
3. <https://plato.stanford.edu/index.html> – Stanford Encyclopedia of Philosophy.
4. <https://www.facebook.com/groups/310708616909797> – Відкрита філософська школа філософського факультету ОНУ імені І. І. Мечникова.